

ŞEKER AHMED PAŞA

(1841-1906)

Batı resim tekniğinde
Paris'te eğitim gören
ilk Osmanlı ressamlarından.

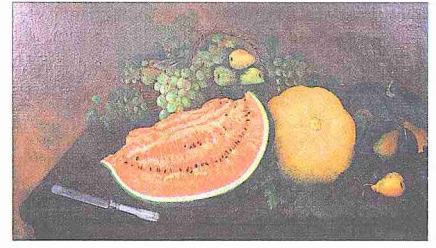
Üsküdar'da doğdu. Güzel huylu ve hoşsohbet olduğu için Şeker Ahmed Paşa diye tanınır. Babası Ali Efendi'dir. İlk ve orta öğrenimini Üsküdar'da tamamladı. 1855'te Mekteb-i Harbiyye'ye girdi. Burada özellikle resim sanatında görülen üstün yeteneği sebebiyle son sınıfta iken resim öğretmeni yardımcılığı ile görevlendirildi. Mekteb-i Harbiyye'den mülâzım olarak mezuniyeti sırasında yaptığı bir resmin Sultan Abdülaziz tarafından çok beğenilmesi üzerine padişahın emriyle, 1861-1862'de Paris'te başarılı Türk öğrencileri için elçilik bünyesinde kurulan Mekteb-i Osmânî'ye gönderildi. Öğrenim yıllarında hocalarından Gustave Boulanger ve ardından Jean-Léon Gérôme'un atölyesinde çalışarak resim tekniğini geliştirdi. Ayrıca Paris Güzel Sanatlar Akademisi'nde resim eğitimine devam etti. Bu sırada Cézanne, Renoir, Toulouse, Manet, Courbet gibi empresyonist ressamların açtığı yeni ekol en verimli çağını yaşıyordu. Şeker Ahmed bu akım içinde daha çok ressam Courbet'in etkisinde kaldı.

1867'de Sultan Abdülaziz Avrupa seyahati esnasında, II. Milletlerarası Paris Sanayi Sergisi'nin açılışında Osmanlı pavyonunda sanat eserlerinin sergilendiği salonda Şeker Ahmed'in yaptığı, Ahmed Ali Kulları imzalı büyük boy karakalem portresini gördü ve onunla yakından ilgilendi. Şeker Ahmed'in Paris'te yaptığı resimler 1869 ve 1870'te Paris'in milletlerarası sergisinde teşhir edildi. Bir Türk ressamının bu başarısı büyük ilgi gördü ve Paris sanat çev-

relerinde önemli bir olay şeklinde değerlendirildi. Paris Güzel Sanatlar Akademisi'nde eğitimini tamamladıktan sonra akademi tarafından üç ay süreyle İtalya'ya gönderilen Şeker Ahmed, Fransa ile Prusya arasında çıkan savaş yüzünden Mekteb-i Osmânî kapanınca arkadaşlarıyla beraber 1870'te İstanbul'a döndü. Kolağası rütbesiyle Mekteb-i Tıbbiyye resim hocalığına tayin edildi. Bu görevinin yanında Beyazıt, Zeyrek, Kaptan İbrâhim Paşa rüşdiyeleriyle Sultan Ahmed Sanat Mektebi'nde resim ve lisan öğretmenliği yaptı.

Türkiye'de ilk resim sergisini 1873'te Sultan Ahmed Sanat Mektebi'nde açan Şeker Ahmed Paşa, 1875'te Çemberlitaş'ta Dârülfünun binasında Sultan Abdülaziz'in desteğiyle yerli ve yabancı ressamların katıldığı ikinci sergisini düzenledi. Serginin büyük ilgi görmesi üzerine bir yıl sonra tekrarlandı. Bu sanat faaliyetlerinin ardından kolağası rütbesiyle Sultan Abdülaziz'in yaverliğine tayin edildi. Ayrıca Şehzâde Yûsuf İzzeddin'in hizmetinde bulundu. 1870-1875 yılları arasında padişahın emriyle Dolmabahçe Sarayı'nda resim koleksiyonunun oluşumunda danışmanlık yaptı. Yabancı ressamların tablolarını satın almakla görevlendirildi. Paris'teki sanat galerileriyle ilişki kurarak günümüzde bir kısmı İstanbul Resim ve Heykel Müzesi'nde bulunan Yvon, Boulanger, Chaplin, Harpignies, Daubigny, Gérôme gibi Fransız ressamların eserlerini saray resim koleksiyonuna kazandırdı. Saraydaki görevi II. Abdülhamid döneminde devam etti. 1878'de kâimmakam, 1880'de miralay, 1884'te mirlivâ, 1891'de ferik oldu. 1896 yılından ölümüne kadar kendisine yabancı misafirlerin teşrifatçılığı görevi verildi. Yıldız'daki fabrika için porselen üzerine resimler yaptı. Padişah adına yabancı devlet adamlarına ve elçilere verilecek hediyelerin seçimi ve saray sanat elçiliği görevini yürüttü. Bunun yanında Mercan'daki konağında bulunan atölyesinde natürmort ve peyzaj resimleri yaptı. 18 Mayıs 1906'da vefat eden Şeker Ahmed Paşa, Eyüp'te Sokullu Mehmed Paşa Türbesi yakınına defnedildi. Şeker Ahmed Paşa altmıştan fazla yerli ve yabancı nişan almıştır: Murassa' Osmânî, Birinci Mecidî nişanları, altın ve gümüş imtiyaz, altın liyakat, sanayi, telhiye, Yunan muharebe madalyaları, kırk sekiz ecnebi nişanı. Bunların dördü murassa' olup otuz beşi birinci rütbeden, diğerleri çeşitli rütbelere aittir.

Türk resminde XIX. yüzyılın başlarında iptidâîler (primitif) diye adlandırılan asker

Şeker Ahmed Paşa'nın yağlı boya bir natürmortu (İstanbul Resim ve Heykel Müzesi)

ressamlardan sonra yüzyılın ortalarında Avrupa'da büyük ustaların atölyelerinde sanat eğitimi alan Şeker Ahmed Paşa, Süleyman Seyyid, Hüseyin Zekâî Paşa, Osman Hamdi ve daha sonra Halil Paşa, Hoca Ali Rızâ Bey gibi ressamlar Türk resminde yeni bir dönem açmış ve eserlerini ortaya koyarak Türk resminin temelini atmıştır. Bu ikinci dönem ressamlarının sanatında genelde tabiat sevgisinin samimi ve saf bir ifadesi görülür. Çalışmalarındaki titizlik ve temizlik askerî eğitim ve terbiyenin sanat planına yansımaları şeklinde yorumlanır. Üzü Avrupa'ya yayılan Şeker Ahmed Paşa toplumun değer yargılarına bağlı kalıp daha çok peyzaj ve natürmort eserler yapmıştır. Tabiatı dikkatle izleyerek uzun ve ısrarlı bir çalışmanın sonunda tamamladığı tablolarında ışık-gölge dağılımını ve renklerin âhengini büyük bir ustalıkla gerçekleştirmiştir. Eserlerini, tabiatı bir fotoğraf objektifi gibi aynen kopya etme veya ayrıntıları tuvale geçirme kaygısı gütmeyen yeni düzenleme ve yorumlarla yarı empresyonist bir anlayışla ortaya koymuştur. Bunlar arasında Paris'e gitmeden önce yaptığı "Tepe Üzerinde Kale" (İstanbul Resim ve Heykel Müzesi, nr. 45-458) ve "Talim Yapan Erler" (İstanbul Resim ve Heykel Müzesi, nr. 49-462) naif bir anlayışla hiçbir sanatçıdan etkilenmeden yaptığı tablolarıdır. Şeker Ahmed Paşa'nın "Orman" (İstanbul Resim ve Heykel Müzesi, nr. 47-460) ve "Ağaçlar Arasında Karaca" (İstanbul Resim ve Heykel Müzesi, nr. 10-423) adlı tuvaleri hocası Courbet'i hatırlatan, şahsiyetini bulmuş en iyi eserlerinden sayılır. İstanbul Resim ve Heykel Müzesi'nde "Manzara" (nr. 54-467), "Orman ve Geyik" (nr. 459-872), "Manzara" (nr. 460-873), "Ormanda Yol" (nr. 1264-6202), "Peyzaj" (nr. 1935-8220), "Ağaçlık" (nr. 2086-8378), "Kendi Portresi" (nr. 473-918); Türkiye Büyük Millet Meclisi Mil-

Şeker Ahmed Paşa'nın yaptığı kendi portresi (İstanbul Resim ve Heykel Müzesi)

İlî Saraylar Dairesi Başkanlığı Saraylar Arşivi Resim Koleksiyonu'na ait Dolmabahçe Sarayı'nda "Yelkenliler" (nr. 12-2732), Yıldız Sarayı Şale Köşkü'nde "Orman" (nr. 11-172); Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi Resim Koleksiyonu'nda "Ceylan ve Orman" adlı tuval üzerine yağlı boya tabloları da onun çok başarılı peyzaj çalışmalarıdır. Şeker Ahmed Paşa'nın Rönesans'tan Chardin'e kadar süren koyu fon üzerinde açık motif geleneğiyle yaptığı natürmort çiçek ve geniş resimleri Türk ressamlığının en olgun eserleridir. İstanbul Resim ve Heykel Müzesi'nde "Natürmort" (nr. 46-459), "Meyveler" (nr. 458-871), "Manolya ve Meyveler" (nr. 461-874), "Meyveler" (nr. 462-875); Türkiye Büyük Millet Meclisi Millî Saraylar Dairesi Başkanlığı Tablolar Koleksiyonu'nda "Natürmort" (Küçük-su Kasrı, nr. 11-204), "Natürmort" (Beylerbeyi Sarayı, nr. 11-281), "Portakallı Natürmort" (Dolmabahçe Sarayı, nr. 11-813), "Güllü Natürmort" (Dolmabahçe Sarayı, nr. 13-88) adlı tuval üzerine yağlı boya tabloları da önemli eserleri arasındadır. Bu eserlerinin dışında Ankara Devlet Resim ve Heykel Müzesi'nde, resim galerilerinde ve özel koleksiyonlarda tabloları bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Sami Yetik, *Ressamlarımız*, İstanbul 1940, s. 79; Nurullah Berk, *Sanat Konuşmaları: Denemeler*, İstanbul 1943, s. 93-96; a.mlf., *İstanbul Resim ve Heykel Müzesi*, İstanbul 1972, s. 6, 7; S. Pertev Boyar, *Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti Devirlerinde Türk Ressamları*, Ankara 1948, s. 41; Celâl Esad Arseven, *Türk Sanatı Tarihi*, İstanbul, ts. (Maarif Basımevi), III, 138-141; Cemal Tollu, *Şeker Ahmet Paşa*, İstanbul 1967, s. 2-8; Nüzhet İslimyeli, *Türk Plastik Sanatçıları Ansiklopedisi*, Ankara 1967, I, 10-11; Kaya Özsegin, *Türkiye İş Bankası Koleksiyonu Sergisi Kataloğu*, Ankara 1991; Seyfi Başkan, *Ondokuzuncu Yüzyıldan Günümüze Türk Ressamları*, Ankara 1991, s. 8; a.mlf., *Osmanlı Ressamlar Cemiyeti*, Ankara 1994, s. 14; İlkay Karatepe, *Asker Ressamlar Kataloğu*, İstanbul 2001, s. 21; Mehmet Üstünipek, "Üsküdarlı Ressam Şeker Ahmet Paşa ve Türk Resmindeki Yeri", *Üsküdar Sempozyumu I: 23-25 Mayıs 2003: Bildiriler* (haz. Zekeriya Kurşun v.dğr), İstanbul 2004, II, 195-203; Hüseyin Haşim, "Ressam Şeker Ahmed Ali Paşa", *Osmanlı Ressamlar Cemiyeti Gazetesi*, sy. 3, İstanbul 1 Mart 1327, s. 19-20; Eşref Üren, "Şeker Ahmet Paşa", *Ülkü: Milli Kültür Dergisi*, sy. 21, Ankara 1942, s. 14-16; Muhip Dıranas, "Şeker Ahmet Paşa", *Güzel Sanatlar*, sy. 4, İstanbul 1942, s. 85, 86; Zahir Güveremli, "Şeker Ahmet Paşa", *Türkiyemiz*, sy. 16, İstanbul 1975, s. 38-43; Semra Germaner, "Osmanlı İmparatorluğunun Uluslararası Sergilere Katılımı ve Kültürel Sonuçları", *TT, XVI/95* (1991), s. 33-40; Kevork Pamukciyan, "1867 Yılı Paris Sergisine Katılan Osmanlı Sanatkarları", *a.e.*, XVIII/105 (1992), s. 35.

MUHİTTİN SERİN

ŞEKERZÂDE FEYZULLAH SERMED (ö. 1202/1787)

Matematikçi, hattat ve şair.

Aslen Manisalı bir ailenin çocuğu olarak İstanbul'da doğdu; hattat Şekerzâde Seyyid Mehmed Efendi'nin oğludur. Temel eğitimi babasından aldı; bu sırada ondan sülûs ve nesih hatlarını meşketti; icâzetini ise Eğrikapılı Mehmed Râsim Efendi verdi. Daha sonra Mustafa Sıdkı Efendi'den matematik tahsil etti. Bostancı Ocağı'nda hat hocalığı yaptı. Osmanlılar'da logaritma alanında ilk müstakil kitabı kalem alan Şekerzâde çalışmalarında bir yandan klasik matematik geleneğini sürdürürken bir yandan da hocası Mustafa Sıdkı ile başlayan modern matematiğin ikinci temsilcisi olarak tanındı. Astronomi ve matematiğin yanı sıra diğer aklî ve naklî ilimlerle de ilgilendi. Ayrıca onun şair ve mûsikîşinas olduğu bilinmektedir. 1777'de Selânik kadılığına tayin edilen Şekerzâde, kaynaklarda açıklanmayan bir sebeple bu görevinden uzaklaştırılmışken 22 Muharrem 1202 (3 Kasım 1787) tarihinde vefat etti ve Karacaahmet Mezarlığı'nda Şeyh Hamdullah Efendi'nin kabrinin bulunduğu kesimde babasının yanına defnedildi.

Eserleri. 1. Maksadeyn fi halli'n-nisbeteyn (Kandilli Rasathânesi Ktp., nr. 209; Süleymaniye Ktp., Giresun, nr. 177). Osmanlı matematiğinde logaritma konusundaki ilk müstakil eser olup müellifin öz-sözde belirttiğine göre 1194 (1780) yılında bir Macar âliminin "cedâvilü niseb" denilen logaritma cetveliyle ilgili kitabından tercüme edilmiştir. Matematikle ilgili bazı temel bilgilerle başlayan eserde daha sonra rub'-i mukantarar adlı astronomi aleti hakkında açıklamalar yapılır. Ardından logaritmanın astronomi işlemlerinde nasıl kullanılacağı anlatılır ve logaritmanın tarif ve tavsifi yapılır; astronomi hesaplarında ondan yararlanmanın yolu ve yöntemi üzerinde durulur. **2. Emsiletü't-Telhîs li'bni'l-Bennâ ve'l-Hâvî li'bni'l-Hâim** (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3150/2). Şekerzâde'nin, hocası Mustafa Sıdkı'nın derslerinde tuttuğu notlardan oluşmuştur. Tercüme sırasında gerekli açıklamalarla zenginleştirilen eser aslında, İbnü'l-Bennâ el-Merrâkûşî'nin *Telhîşu a'mâli'l-hisâb* ve İbnü'l-Hâim'in *el-Hâvî fi 'ilmi'l-hisâb* adlı kitaplarında yer alan bazı problemlerin çözümüyle ilgili bir serh mahiyetindedir. **3. Kenzû'd-dekâ'ik** (Süleymaniye Ktp., Reşid Efendi, nr. 989/16). Matematikçiler arasında çarpma ve bölme cetveli diye bilinen cetvellerle ilgili açıkla-

Şekerzâde Feyzullah Sermed'in *Maksadeyn fi halli'n-nisbeteyn* adlı eserinin ilk iki sayfası (Süleymaniye Ktp., Giresun, nr. 177)

